

KÖSZÖNTŐ (5. Művészeti est az Akadémián)

Kedves Akadémikustársaim, Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégeink!

Művészet és tudomány, bár a kultúra két különböző arca, ezer szálon kapcsolódik egymáshoz, és szükségük is van egymásra. Tudósként, azt hiszem, sokan tanúsíthatjuk, hogy az eredményes kutatómunkához, az eredeti elképzelések megszületéséhez az ismereteken túl egy gazdag belső világból táplálkozó, kreatív gondolkodóképesség szükséges. Ennek a belső világnak a gazdagodását pedig jelentős részben a művészetektől, az általuk biztosított katartikus élményektől várhatjuk. A másik oldalon viszont a művésznek az útkeresés, értelmezés, közvetítés validálásához a tudományokban gyökerező visszaható impulzusokra van szüksége. Mint Babits írja: „a művészet az érzetek és érzések, a tudomány a belőlük leülepedett fogalmak drága gyűjteménye”. A művész azonban csak a leülepedett fogalmak visszacsatolása révén tudhatja meg, hogy érzetei és érzései miként viszonyulnak az objektív valósághoz, persze csak, ha kíváncsi rá.

A festészet védőszentje, az evangélista Szent Lukács orvos és festő volt. Az ő példája is igazolja, hogy az emberiség kultúrtörténetének korai szakasza óta tudomány és művészet elválaszthatatlanok voltak egymástól. Különösen a reneszánsz korban vált egyértelművé, hogy ez a kétféle alkotótevékenység egyazon lélektípus terméke, a tudós egyben művész is volt, a művész pedig tudós, elég, ha csak

Leonardo da Vincire gondolunk. Azóta valami elromlott. Nem ritka, hogy a tudós egyre kevésbé képes gyönyörködni kutatásának tárgyában, a természet csodáiban, inkább a publikálható eredményeket hajszolja, melyek egy része leíró jellegű, minimálisan visz közelebb a nagy kérdések megválaszolásához. Mondhatjuk úgy is, hogy ezeknek a kutatásoknak izzadságszaguk van. Ugyanakkor napjaink művészetét áthatja a mindenáron újdonságra törekvés, ami gyakran háttérbe szorítja a művészetek legfontosabb funkcióit, a gyönyörködtetést, a katarzist, az absztrakt üzenetek megfogalmazását. Pedig a művészi alkotások nem érhetik el céljukat a befogadó közönség együttműködése nélkül. A festmény vagy a zenemű ugyanis a művész és a képben vagy zeneműben gyönyörködő befogadó személy közös alkotásának is tekinthető, ha azt az emberi agyban létrejött perceptum, érzéklet szemszögéből nézzük. Az alkotó és befogadó hozzájárulásának aránya ehhez a minden agyban másként megjelenő egyedi képhez jelentősen különbözhet. Az egyik véglet, amikor a művész mindent a befogadóra bízna, és például egy üres vásznat állít ki, a másik véglet pedig a fotografiai precizitású reprodukció, amihez már nehéz bármit hozzágondolni. Ugyanez jellemzi a zeneművészetet is. Az ember általában az egyensúlyt keresi, míg a művész, néha elég drasztikus eszközökkel, a megszokott egyensúlyból próbálja kizökkenteni a befogadókat valamelyik véglet irányába, az egyedi új kihívások révén ébren tartva percepciós képességünket, kreativitásunkat. Persze az alkotó és befogadó lehet egyazon személy is, a kompozíció megszületésekor éppen erről van szó. A művész még az üres vászon vagy kottapapír előtt ül, de elméjében már létezik egy elképzelés a

végső produktumról, ahogyan a tudós elméjében is mindig motoszkál egy-egy hipotézis vagy kísérleti terv. Azonban már akár az első ecsetvonás vagy akkord is megváltoztathatja ezt a belső képet, amely a nem anyagi jellegű elmében, az élmények világában létezik. A művészetek bármely ágának produktuma tehát először egy fizikailag megfogható lenyomatot képez akár a művész, akár a befogadó közönség tagjainak agyában, majd jó esetben élménnyé nemesül a befogadó elméjében, ami már nem anyagi dimenzió. Innen aztán a kivételes alkotások az emberiség örök értékeinek, közös tudatának, tudásának szintjére emelkedhetnek.

De emlékezzünk meg kémiai érzékszerveinkről, az íz- és illatérzékelésről is, hiszen ezeken keresztül is lehetséges művészi élményekhez jutni. A borkészítés például a tudomány és művészet összefonódásának egyik kézzelfogható példája. A tudós precizitásával művelt szőlőből, ugyancsak tudományosan kontrollált módon készülő borban ott van a borász személyisége, érzelemgazdagsága, borvidékének, hagyományainak tisztelete, ami jó esetben a művészi alkotások szintjére emeli a bort. A bor több érzékszervünkön keresztül tudatja velünk, mire képes kultúránk e két legjelentősebb szegmense, ha szorosán együttműködik. Az együttműködés közege pedig csak a reneszánsz típusú tudós-művész elme lehet, melynek működését manapság már sajnos egyre ritkábban tapasztalhatjuk meg. A mai különleges estén viszont ezt az elme- vagy lélektípust mindhárom művészeti programunkban megcsodálhatjuk.

Művészeinknek köszönhetően Magyarországon nem szenvedünk hiányt az emberiség örök értékeinek világába tartozó olyan alkotásokban, amelyek az öröm- és kielégültségérzés kimeríthetetlen és egészséges forrásai; a dopamin, azaz az örömhormon biztos felszabadítói. Ezeket a hatásokat nem lehet rekreációs drogokkal vagy bárminemű anyagi javak fogyasztásával tartósan kiváltani vagy pótolni. Művészeti estjeink programjai hozzásegítenek bennünket, hogy megfelelő antennákkal, kifinomult érzékszervekkel, nyitott lélekkel forduljunk a művészek és alkotásaik felé. A mai estünk programja is rendkívül gazdag, és nyugodtan ígérhetem, hogy legalább négy érzékszervünket világszínvonalú alkotások fogják gyönyörködtetni. Köszönöm ezt előre is Balázs János Kossuth- és Liszt-díjas zongoraművésznak, Szentpáli Roland tubaművész-zeneszerzőnek, a Bartók–Pásztori-díjas Budapesti Vonósoknak, Orosz István Kossuth-díjas grafikusművésznak, író-rendezőnek, a Nemzet Művészeinek, és ifjabb Figula Mihály borásznak, aki 2022-ben az Év Bortemelője díj nyertese volt. Önöknek pedig jó szórakozást, és maradandó élményeket kívánok.

Budapest, 2023. január 16.